

Wolven op afstand houden

In juli 2019 wordt een belangrijk artikel in het wetenschappelijke tijdschrift *Biological Conservation* gepubliceerd. Online is het al beschikbaar. De titel is: *Keep the wolf from the door: How to conserve wolves in Europe's human-dominated landscapes?*¹

Verschillende Nederlandse, Poolse, Duitse en Zuid-Afrikaanse wetenschappers hebben hieraan bijgedragen. Geen van allen waren eerder in de media. Ofwel rustige wijzen, die nu toch van zich laten horen, zij het in een gortdroog medium. Ik zal het artikel samenvatten en daarna mijn visie geven.

Aanleiding voor het artikel is de expansie van wolven in het mensgedomineerde Europa. In 2000 kregen die voor het eerst in Duitsland nakomelingen, maar in 2016/2017 zijn daar al 73 roedels, waarvan 29 met nakomelingen. En de groei zit er met 30% per jaar goed in. Ook de komst van de wolf in het dichtbevolkte Nederland zien de auteurs als voorbeeld van de expansie.

Tijdens de ruim 150 jaar afwezigheid van wolven zijn de landschappen veranderd van extensieve naar intensieve landbouw. Allerlei conflicten spelen: wolven doden gehouden dieren, maar concurreren ook met jagers. Daarnaast speelt de perceptie dat wolven voor de mens gevaarlijk zijn. De auteurs bespreken vier opties voor beheer:

- (1) Doden van wolven. Dat gebeurt bij uitzondering legaal in Zweden, Duitsland, Noorwegen en Finland. Maar de illegale jacht is vele malen groter: in Scandinavië zou driekwart van de populatie illegaal uit de weg zijn geruimd. De effecten zijn dat wolvenfamilies verloren gaan en kleiner worden. Die kunnen zo minder succesvol jagen en zich richten op makkelijke prooi, zoals een schaap. Een ander effect van de sociale verstoring is dat de migratie van jonge wolven opgezweept wordt. Die maken vaak schapen buit. De auteurs stellen dan ook dat afschieten van wolven averechts kan werken en het conflict kan vergroten.
- (2) Geen ingrepen; beheer via bescherming en schadecompensatie. Dit is de standaard voor België, en voor Nederland en Duitsland. De auteurs vermoeden echter dat ook dan conflicten zullen toenemen, omdat er veel vee is en de veehouders wolven niet gewend zijn. Kuddebeschermingshonden, fladry (een lint met vlaggetjes aan het hek) en een nachtverblijf naast financiële regelingen en publieksvoorlichting kunnen soelaas bieden. Maar financiële compensatie voor het verlies van vee is volgens hen subsidie voor een verdere toename van de wolfpopulatie. Daarom zou de regeling gericht moeten zijn op het inzetten van beschermende middelen.

---

¹ Kuijper, D.P.J., Churski, M., Trouwborst, A., Heurich, M., Smit, C., Kerley, G.I.H., Cromsigt, J.P.G.M., 2019. Keep the wolf from the door: How to conserve wolves in Europe's human-dominated landscapes? *Biological Conservation* 235: 102–111. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2019.04.004>

- (3) Hekken om wolven of om vee. Hekken om het leefgebied van wolven beperken de natuurlijke dynamiek van zowel roofdieren als prooidieren. Het leidt tot ongewenste fragmentatie van de natuur, isolatie en te grote kwetsbaarheid van populaties. Het is bovendien ondoenlijk om hekken sluitend rondom een groot wolfleefgebied te plaatsen. Al was het alleen al vanwege de wegen en landbouwgebieden. Hekken om vee is beter mogelijk, maar de effectiviteit om wolven buiten te houden valt of staat met een goede constructie en onderhoud van het hek.
- (4) Via gedrag scheiden van wolven en mensen. Omdat wolven in toenemende mate in de menselijke omgeving komen en weinig angst tonen, lijken wolven te wennen aan mensen. Daarom zou angst bij de wolf voor mensen bevorderd moeten worden. Dat kan via bestraffing of verjaging als wolven de menselijke omgeving naderen. Dat zou samen moeten gaan met een toereikend aanbod van in het wild levende dieren, dat als alternatief dient voor voedsel bij mensen. Op zijn beurt zou het traditionele beheer van hoefdieren dan ook moeten stoppen. Dat beheer is er nu op gericht om het aantal hoefdieren laag te houden, opdat er minder schade optreedt aan boomaanplant of landbouwgewassen. De auteurs vinden dat het aanbod van in het wild levende dieren juist hoog zou moeten zijn, het hele jaar door. Beheer op basis van gedragsverandering heeft minder gevolgen voor het natuurlijk functioneren van het ecosysteem, dan doden van wolven of gebruik van hekken. Wolven zullen zich dan meer in natuurlijke gebieden gaan concentreren. Wel is er dringend behoefte aan verjaagmiddelen waar wolven niet aan wennen en waarmee ze voor een lange termijn uit de menselijke omgeving blijven. Ook is het belangrijk dat het gedrag van mensen verandert. Mensen moeten niet langer niet-schuwe wolven benaderen of voedsel voor wolven achterlaten of toegankelijk houden.

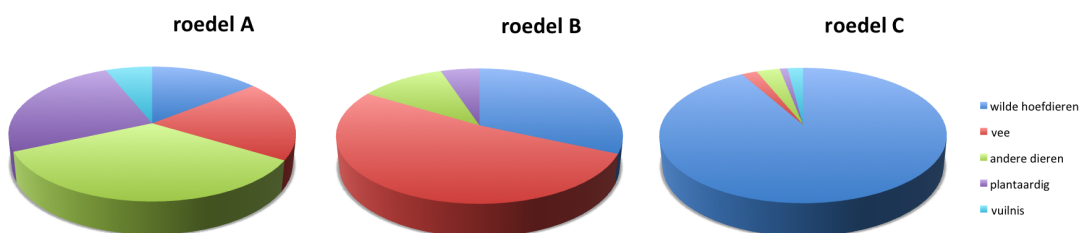
Als conclusie beklemtonen de auteurs dat beleidsmakers proactief zorg dragen voor beheer van de expansie van wolven. De beste weg juridisch en ecologisch gezien is volgens hen een scheiding van mens en wolf via gedragsverandering van beiden.

Ik ben het van harte eens met het pleidooi, maar de redentatie rammelt over de gedragsverandering bij wolven. De auteurs vergeten de publicaties over het leerproces bij wolven. Dat begint heel vroeg. Een pup wordt in de opvoeding op basis van smaak en geur op bepaalde prooien ingeprent. De opvoeding duurt niet voor niets lang: een jong leert door nadoen van de ouders waar en hoe een prooi benaderd en gedood moet worden. Daarmee geldt dat een wolf vooral doodt wat bekend is. De auteurs maken de denkfout dat een wolf benut wat veel voorradig is. Er zijn vele voorbeelden van roedels die als burens ondanks een vergelijkbaar prooideraanbod toch totaal verschillende diëten hebben (zie bijgeleverde figuur). Ofwel, een wolf die als pup opgroeit met ouders die vooral schapen aanleveren, zal later zich vooral op schapen richten. Dan maakt het niet

uit dat er veel of weinig herten of wilde zwijnen in de buurt zijn. Neemt niet weg dat een wolf die bekend is met schapen en herten, kan schakelen tussen die twee. Dat is het geval met het Naya en August. Voor dit paar klopt het wat de auteurs stellen. Genoeg aanbod van in het wild levende dieren kan maken dat het paar niet terugvalt op het aanbod schapen. Naya en August zijn immers beduchte schapendoders.

De nadering van en de keuze voor de menselijke omgeving zijn ook resultaat van een leerproces. Wolven zijn in Nederland door Kolham, Bennekom of Veenendaal getrokken, zelfs overdag. Een aanbod van rijk gevuld natuurgebied op zich lokt wolven niet als ze positieve ervaring hebben met de menselijke omgeving. Dat kan bijvoorbeeld voedsel of een rustplek betreffen. Er zou een dienst moeten komen die wolven uit de menselijke omgeving wegjaagt. Direct al, zelfs voordat er echte overlast veroorzaakt wordt, zodat de wolf leert weg te blijven en blijft kiezen voor natuurlijke gebieden.

Via begrip voor en sturing van het leerproces, startend bij het jong in de roedel, kun je een co-existentie krijgen die de auteurs en ik mogelijk achten. De Belgische wolf Naya en haar Nederlandse soortgenoot op de Veluwe hebben nu hun eerste welpen. Daar zal die sturing dan al bij moeten starten.

Figuur 1. Taartdiagrammen die voor 3 roedels in Noord Italië de voedselvoorkeuren in het dieet weergeven (in %; naar Meriggi, A., Brangi, A., Matteucci C. en Sacchi, O. (1997). The feeding habits of wolves in relation to large prey availability in northern Italy. *Ecography* 19: 287-295)

ICWildlife

7 juli 2019

Dr DW van Liere